

Monitor cultuurparticipatie

Tweede meting over 2010

december 2011 - W. van der Heide, M.G.A. Ligtfoot-Janssen
©Tympaan Instituut

Samenvatting

Inleiding

Op verzoek van de provincie Zuid-Holland voert het Tympaan Instituut een prestatie-monitor uit over het Programma Cultuurparticipatie Mooi Meedoen! Zuid-Holland 2009-2012 (Programma Cultuurparticipatie). Deze monitor moet jaarlijks inzicht bieden in de mate waarin de prestatiedoelen gehaald worden, zodat bijsturing mogelijk is. Het doel van het programma Mooi Meedoen! is dat iedere inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking komt met kunst, media en cultureel erfgoed. In dit programma worden drie programmalijnen onderscheiden:

- amateurkunst;
- cultuureducatie;
- volkscultuur.

Het Programma Cultuurparticipatie wordt uitgevoerd door provinciale culturele instellingen en gemeenten die samenwerken in het kader van de Regionale Agenda's Samenleving (RAS).

Conclusies tweede meting

Er zijn in totaal 129 (sub)regionale projecten uitgevoerd. Van het totaal aantal projecten was ongeveer 60% (mede) gericht op amateurkunst, ongeveer 70% op cultuureducatie en 50% op volkscultuur. In totaal bedroeg het budget voor de (sub)regionale projecten bijna 2,1 miljoen euro, waarvan circa 1,2 miljoen (bijna 60%) afkomstig was uit provinciale middelen en ruim € 890.000,00 (ruim 40%) afkomstig was uit matching door gemeenten¹. Van het totale budget is naar schatting 31% besteed aan amateurkunst, 42% aan cultuureducatie en 22% aan volkscultuur. Van circa 5% van het totale budget is onbekend aan welke programmalijnen de middelen zijn besteed.

Er zijn in totaal 18 projecten uitgevoerd door de provinciale cultuurinstellingen. Net als in 2009 lag het accent op de programmalijn cultuureducatie. Van de 18 projecten was 28% (mede) gericht op amateurkunst, 67% op cultuureducatie en 44% op volkscultuur. Het budget voor de provinciale projecten bedroeg ruim € 1.516.000,00 waarvan naar schatting 24% is besteed aan amateurkunst, 40% aan cultuureducatie en 35% aan volkscultuur.

Doelstellingen

Bijdrage aan centrale doelstelling

De projecten van zowel (sub)regio's als provinciale instellingen hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de centrale doelstelling. Dit is als volgt tot uitdrukking gekomen:

- Het organiseren van zowel projecten voor een breed, algemeen publiek, als voor specifieke doelgroepen, waaronder moeilijk bereikbare doelgroepen.
- Er is een groot aantal projecten met een zeer divers karakter (onder andere bereikt door de inzet van een breed scala aan kunstdisciplines) gerealiseerd. De uitgevoerde projecten hebben ook gezorgd voor meer aanbod en versterking van de culturele infrastructuur.

¹ Samenwerkende gemeenten moeten de provinciale subsidie aanvullen met de helft van het bedrag dat zij aan provinciale subsidie ontvangen.

Daarnaast draagt het feit dat bijna alle gemeenten in Zuid-Holland met minder dan 90.000 inwoners hebben deelgenomen aan een van de regionale plannen bij aan de centrale doelstelling².

Algemeen

De algemene doelstellingen voor de periode 2009-2012 zijn in 2010 deels behaald:

- **Doelstelling 2012:** ontwikkeling van acht regionale meerjarenplannen cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten.
Resultaat 2010: er zijn elf (sub)regionale meerjarenplannen in uitvoering.
- **Doelstelling 2012:** 75% van de innovatieve projecten cultuurparticipatie van provinciale cultuurinstellingen worden na ontwikkeling op de RAS geplaatst. 60% van de projecten binnen het innovatiebudget is op aanvraag van gemeenten/maatschappelijk middenveld ontwikkeld.
Resultaat 2010: van (sub)regionale projecten is door zeven van de elf (sub)regio's (64%) gebruikgemaakt van ondersteuning door een provinciale ondersteuningsinstelling. Er is sprake van verankering door voortzetting en doorontwikkeling van projecten uit het Actieprogramma Cultuurbereik 2005-2008, voortzetting van projecten uit 2009 en door samenwerkingsverbanden tussen amateur- en professionele kunstenaars en verbinding met andere maatschappelijke sectoren. Minimaal zes projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen (35%) zijn ontwikkeld op basis van een vraag uit het veld.
- **Doelstelling 2012:** ontwikkeling en implementatie van een eenduidige netwerkstructuur cultuurparticipatie en -educatie en ontwikkeling van een provinciebreed Cultuurmenu.
Resultaat 2010: uit een aparte evaluatie in het voorjaar van 2011 blijkt dat uitgebreide regionale samenwerking vaak lastig blijft (Van Essen, Ligtvoet-Janssen 2011). Vaak blijft het bij lokale samenwerking of samenwerking op kleinere regionale schaal. Hoewel het proces van netwerkontwikkeling nog niet is afgerond kunnen veel regio's al wel aangeven wat de netwerkontwikkeling tot nu toe heeft bijgedragen. Zo is cultuur hoger op de gemeentelijke agenda's komen te staan en bevordert de netwerkontwikkeling (integrale) samenwerking waaruit nieuwe ideeën ontstaan en projecten van de grond komen. Met uitzondering van de subregio's van de stadsregio Rotterdam is in elke RAS-regio een cultuurnetwerker actief. In alle regio's met cultuurnetwerkers wordt de provinciale website CultuurMe.nu gevuld.

Amateurkunst

De doelstellingen 2010 voor de programmalijn amateurkunst zijn behaald:

- **Doelstelling 2010:** minimaal één innovatief amateurkunstproject door de provinciale instellingen.
Resultaat 2010: er zijn door de provinciale ondersteuningsinstellingen meerdere projecten uitgevoerd waarin een verbinding wordt aangegaan met andere maatschappelijke sectoren.
- **Doelstelling 2009:** minimaal drie provinciale projecten en zo veel mogelijk jaarlijkse regionale projecten die de verbinding leggen tussen binnen- en buitenschools leren.
Resultaat 2010: er zijn drie projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen en meerdere projecten van regio's waarin een verbinding wordt gelegd tussen binnen- en buitenschoolse kunst en cultuur.
- **Doelstelling 2010:** minimaal acht regionale en/of provinciale amateurkunstprojecten die voldoen aan de subsidieregeling maatschappelijke participatie, gericht op innovatie.
Resultaat 2010: de projecten van de regio's voldoen aan de subsidieregeling maatschappelijke participatie, gericht op innovatie. De regio's richten zich vooral op versterking van de (actieve) cultuurcomponent vrijetijdseconomie, versterking van de interdisciplinaire sa-

² Met uitzondering van een aantal gemeenten in de stadsregio Rotterdam.

menwerking, versterking sociale cohesie en levering van begrip tussen culturen en groepen in de samenleving. Bij sommige projecten is sprake van innovatie, bij andere juist meer sprake van verankering door het voortzetten van eerder opgestarte projecten.

Cultuureducatie

De doelstellingen 2010 voor de programmalijn cultuureducatie zijn behaald:

- **Doelstelling 2010:** minimaal twee projecten door provinciale instellingen of samenwerkende gemeenten voor het onderwijs die de verbinding leggen tussen binnen- en buitenschools leren.

Resultaat 2010: er zijn minimaal drie projecten van de provinciale cultuurinstellingen en meerdere projecten van de regio's waarin een verbinding wordt gelegd tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. Al deze projecten hebben een amateurkunstcomponent.

- **Doelstelling 2010:** minimaal twee nieuwe innovatieve provinciale cultuureducatieve projecten waarvan een in het kader van het provinciale themajaar.

Resultaat 2010: er zijn minimaal twee innovatieve cultuureducatieve projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen, waarvan een in het kader van het provinciale themajaar. Er is hierbij samengewerkt met andere partners.

Volkscultuur

De doelstelling 2010 voor de programmalijn volkscultuur is behaald:

Doelstelling 2010: verdere uitbreiding en inbedding van het begrip volkscultuur in regionale plannen van samenwerkende gemeenten en innovatieprojecten van de provinciale cultuurinstellingen.

Resultaat 2010: negen van de elf (sub)regio's schenken in het kader van de RAS aandacht aan volkscultuur, vier van de zes provinciale cultuurinstellingen schenken in het kader van de innovatiegelden aandacht aan volkscultuur. In 2011 is apart onderzoek gedaan naar innovatieve projecten volkscultuur. In de projecten staat met name actieve participatie en de herkenbaarheid van de eigen plek/eigen identiteit centraal.

Doorsnijdende thema's

Binnen de programmering zijn drie doorsnijdende thema's benoemd. De resultaten ten aanzien van deze thema's worden hieronder besproken.

Diversiteit

Resultaat 2010: met de uitvoering van projecten is een aantal specifieke doelgroepen bereikt, zoals mensen met een verstandelijke beperking en jongeren uit gezinnen met een laag inkomen. Daarnaast worden mensen uit diverse leeftijdscategorieën bereikt. Er zijn projecten speciaal gericht op basisschoolleerlingen, jongeren van 12 tot 25 jaar, maar ook voor 55-plussers wordt het nodige georganiseerd. Naast projecten voor een breed publiek hebben regio's projecten uitgevoerd om specifieke doelgroepen te bereiken.

Vernieuwing

Resultaat 2010: twaalf van de achttien projecten zijn onderdeel van de provinciale Cultuurwaaier. Deze Cultuurwaaier kan gebruikt worden als leidraad voor activiteiten die RAS-regio's met de instellingen zouden kunnen ontplooiën. Daarnaast wordt het project My Stage van Kunstgebouw in de Hoeksche Waard in samenwerking met de regio uitgevoerd. In totaal is hierdoor 67% van de projecten van de provinciale cultuurinstellingen op de RAS geplaatst (tegenover 63% in 2009).

Minimaal zes projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen (ongeveer 35%) zijn ontwikkeld op basis van een vraag uit het veld. Een deel van de gegevens van de provinciale cultuurinstellingen ontbreekt echter, waardoor het aantal vraaggerichte projecten mogelijk hoger ligt

en het aantal projecten dat in samenwerking met de regio's wordt uitgevoerd (en daarmee verankerd in de regionale meerjarenplannen) waarschijnlijk hoger ligt. Het grootste aantal vernieuwende projecten is net als in 2009 uitgevoerd binnen de programmalijn volkscultuur.

Verankering

Uit een aparte evaluatie in het voorjaar van 2011 blijkt dat uitgebreide regionale samenwerking vaak lastig blijft (Van Essen, Ligtvoet-Janssen 2011). Vaak blijft het bij lokale samenwerking of samenwerking op kleinere regionale schaal. Hoewel het proces van netwerkontwikkeling nog niet is afgerond, kunnen veel regio's al wel aangeven wat de netwerkontwikkeling tot nu toe heeft bijgedragen. Zo is cultuur hoger op de gemeentelijke agenda's komen te staan en bevordert de netwerkontwikkeling (integrale) samenwerking waardoor nieuwe ideeën ontstaan en projecten van de grond komen.

	blz
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Vraagstelling	1
1.3 Aanpak	1
1.4 Leeswijzer	2
2 Algemene kaders projecten	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Algemene kaders projecten regio's	3
2.2.1 Inleiding	3
2.2.2 Aantal projecten en financiën per programmalijn	3
2.2.3 Bijdrage projecten aan centrale doelstelling	5
2.2.4 Ondersteuning bij projecten door provinciale instellingen	5
2.2.5 Bijdrage aan sterke en zwakke punten culturele infrastructuur	6
2.2.6 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen	7
2.3 Algemene kaders projecten provinciale instellingen	8
2.3.1 Inleiding	8
2.3.2 Aantal projecten en financiën per programmalijn	8
2.3.3 Vraaggerichte ontwikkeling projecten	8
2.3.4 Overdraagbaarheid projecten naar andere regio's	9
2.3.5 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen	9
3 Regionale projecten	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Opzet van de projecten	10
3.2.1 Amateurkunst	10
3.2.2 Cultuureducatie	12
3.2.3 Volkscultuur	13
3.3 Publieksbereik	15
3.4 Vergelijking resultaten eerste en tweede meting	16
3.4.1 Amateurkunst	16
3.4.2 Cultuureducatie	16
3.4.3 Volkscultuur	16

4	Projecten provinciale cultuurinstellingen	17
4.1	Inleiding	17
4.2	Opzet van de projecten	17
4.2.1	Amateurkunst	17
4.2.2	Cultuureducatie	20
4.2.3	Volkscultuur	21
4.2.4	Publieksbereik	22
4.3	Vergelijking resultaten eerste en tweede meting	22
4.3.1	Amateurkunst	22
4.3.2	Cultuureducatie	22
4.3.3	Volkscultuur	22
5	Conclusies	23
5.1	Inleiding	23
5.2	Doelstellingen	23
5.2.1	Bijdrage aan centrale doelstelling	23
5.2.2	Conclusies per programmaliijn	24
5.3	Conclusies doorsnijdende thema's	29

Literatuur

Bijlagen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De provincie Zuid-Holland voert het Programma Cultuurparticipatie Zuid-Holland 2009-2012 'Mooi Meedoen!' (Programma Cultuurparticipatie) uit. Het doel van het programma is dat iedere inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking komt met kunst, media en cultureel erfgoed. In het kader van het Programma Cultuurparticipatie worden drie programmalijnen onderscheiden, namelijk amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur. Voor elk van deze programmalijnen zijn in het Programma Cultuurparticipatie prestatiedoelen geformuleerd.

Het Programma Cultuurparticipatie wordt uitgevoerd door provinciale cultuurinstellingen en gemeenten die samenwerken in het kader van de Regionale Agenda's Samenleving (RAS). Zij ontvangen daarvoor subsidie uit het Programma Cultuurparticipatie van de provincie Zuid-Holland. Op verzoek van de provincie Zuid-Holland heeft het Tympaan Instituut in 2009 een prestatie-monitor opgezet waarin wordt gevolgd in hoeverre de provinciale doelen van het Programma Cultuurparticipatie worden bereikt. In 2010 is de eerste meting uitgevoerd op basis van gegevens over 2009. In 2011 is de tweede meting uitgevoerd op basis van gegevens over activiteiten en resultaten in 2010. In 2012 worden afspraken met de provincie Zuid-Holland gemaakt over de eindmeting.

1.2 Vraagstelling

In de tweede meting van de prestatie-monitor zijn de volgende vragen beantwoord:

- 1 Welke prestaties in het kader van het Programma Cultuurparticipatie zijn door de samenwerkende gemeenten en de provinciale cultuurinstellingen geleverd?
- 2 In hoeverre zijn er veranderingen in de prestaties in 2010 in vergelijking met de prestaties in 2009?
- 3 In hoeverre zijn door de prestaties van de provinciale culturele instellingen en de samenwerkende gemeenten de prestatiedoelen van het Programma Cultuurparticipatie van de provincie Zuid-Holland gerealiseerd?

1.3 Aanpak

Voor de uitvoering van de tweede meting van de Prestatiemonitor Cultuurparticipatie worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Analyse van de inhoudelijke verantwoordingen 2010 van de samenwerkende gemeenten en de provinciale cultuurinstellingen met behulp van het analyseschema, dat gebruikt is voor de eerste meting van de monitor.
- Analyse van de financiële verantwoordingen ten behoeve van verdeling van bestede middelen aan elk van de drie programmalijnen.
- Vergelijking van de gegevens over prestaties in 2010 met de gegevens over prestaties in 2009.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de algemene kaders geschetst waarbinnen de projecten van de regio's en de provinciale cultuurinstellingen zijn uitgevoerd, zoals de financiën per programmaliijn en de bijdrage aan de centrale doelstelling van het Programma Cultuurparticipatie. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van projecten van de regio's, hoofdstuk 4 de resultaten van projecten van de provinciale cultuurinstellingen. In deze hoofdstukken wordt in grijze kaders een aantal voorbeelden van projecten weergegeven, ter illustratie van de resultaten. Hoofdstuk 5 sluit af met conclusies over de mate waarin door de uitvoering van projecten door regio's en provinciale cultuurinstellingen de provinciale doelstellingen zijn behaald. Voor een overzicht van de provinciale doelstellingen wordt verwezen naar bijlage 1.

De projecten van samenwerkende gemeenten worden in zeven regio's uitgevoerd in het kader van de RAS. In de stadsregio Rotterdam maakt cultuurparticipatie geen onderdeel uit van de RAS maar zijn er in vier subregio's gezamenlijke afspraken van gemeenten op het gebied van cultuurparticipatie. In verband met de leesbaarheid is geen onderscheid gemaakt tussen regio's en subregio's, maar wordt steeds de term 'regio' gebruikt als het gaat om projecten van samenwerkende gemeenten.

2 Algemene kaders projecten

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de algemene kaders beschreven waarbinnen de projecten zijn uitgevoerd. Hierbij wordt onder meer ingegaan op de kenmerken van projecten en de financiële middelen die zijn ingezet om de projecten uit te voeren. Paragraaf 2.2 gaat in op de algemene kaders van de regionale projecten, paragraaf 2.3 beschrijft de algemene kaders van de projecten van provinciale instellingen.

2.2 Algemene kaders projecten regio's

2.2.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt ingegaan op:

- aantal projecten en financiën per programmalijn (paragraaf 2.2.2);
- bijdrage van projecten aan centrale doelstelling van het Programma Cultuurparticipatie (paragraaf 2.2.3);
- gebruik van ondersteuning van de provinciale instellingen (paragraaf 2.2.4);
- bijdrage van projecten aan culturele infrastructuur en voorzieningen (paragraaf 2.2.5);
- bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen (paragraaf 2.2.6).

2.2.2 Aantal projecten en financiën per programmalijn

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal projecten en de bestede financiën per programmalijn voor de projecten die zijn uitgevoerd door de regio's. Een groot aantal projecten valt binnen meer dan een programmalijn. Wat betreft de toedeling aan de programmalijnen betekent dit dat een aantal projecten dubbel is geteld, omdat ze op meerdere programmalijnen betrekking hebben. De budgetten zijn echter gelijkmatig over de verschillende programmalijnen verdeeld indien een project op meerdere programmalijnen betrekking heeft. Budgetten voor cultuurnetwerkers en bijeenkomsten die niet in het kader van een specifiek programmalijn plaatsvonden, zijn buiten beschouwing gelaten. Voor een overzicht van de gebruikte afkortingen in tabel 1 wordt verwezen naar de bijlage 2.

Tabel 1 Aantal regionale projecten en financiën in euro's, per programmalijn^{1,2}

regio	amateurkunst				cultuureducatie				volkscultuur				totaal	
	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	budget
av	1	60.567,00	30.172,00	90.739,00	1	3.769,00	1.878,00	5.647,00	1	38.040,00	18.950,00	56.990,00	3	153.376,00
ab	15	24.069,63	66.084,39	90.154,02	12	18.721,13	55.689,39	74.410,52	10	8.952,67	23.534,50	32.487,17	20	197.051,71
ckij	1	9.900,00	4.950,00	14.850,00	1	9.900,00	4.950,00	14.850,00	0	0	0	0	1	29.700,00
ds	16	55.936,83	27.968,50	83.905,33	15	164.282,83	31.141,50	195.424,33	9	22.397,33	11.199,00	33.596,33	22	312.925,99
go	4	24.247,58	65.458,74	22.037,54	2	10.331,14	18.709,42	10.079,32	2	30.591,12	50.086,66	31.970,24	5	64.087,10
hl	2	?	?	?	2	?	?	?	0	0	0	0	4	124.979,00
hw	6	?	?	?	8	?	?	?	2	?	?	?	12	113.280,83
hr ³	9	85.883,38	42.944,69	128.828,07	10	144.102,84	72.029,18	216.132,02	9	77.021,68	38.488,60	115.510,28	13	460.470,37
mh	20	59.997,88	43.722,51	103.720,39	20	209.547,26	33.323,11	242.870,37	11	73.735,55	34.313,25	108.048,80	26	454.639,56
nwn	1	35.668,50	73.043,00	108.711,50	4	75.625,50	95.543,00	171.168,50	2	20.000,00	12.500,00	32.500,00	4	312.380,00
vp	1	2.346,67	1.173,33	3.520,00	14	33.113,39	16.556,70	49.670,09	18	37.817,30	18.908,65	56.725,95	19	109.916,04
totaal	76	358.617,47	355.517,16	646.465,85	89	669.393,09	329.820,30	980.252,15	64	308.555,65	207.980,66	467.828,77	129	2.094.546,77

¹ Alleen de projecten en bedragen die konden worden toegeedeeld aan een of meer van de programmalijnen zijn meegeteld, dus niet de financiering van de cultuurnetwerker.

² Het aantal projecten dat in de hoofdstukken over elk van de programmalijnen wordt genoemd kan afwijken van het aantal projecten weergegeven in deze tabel. Een aantal projecten bestaat uit meerdere subprojecten. Regio's hebben de gegevens over onder meer disciplines en bereik uitgesplitst naar subproject en het is soms niet helemaal duidelijk onder welk overkoepelend project een bepaald subproject valt.

³ Sinds 2010 maakt de Rijnstreek deel uit van de regio Holland Rijnland.

? = onbekend, omdat de regio de financiële verantwoording niet heeft uitgesplitst naar de verschillende programmalijnen. Dit betekent ook dat de totale financiën per programmalijn hoger zijn dan in de tabel is aangegeven.

Het aantal van 129 projecten in 2010 ligt iets hoger dan in 2009, toen de samenwerkende gemeenten in totaal 113 projecten hebben uitgevoerd. Het totale budget is met ongeveer een kwart toegenomen. Waar in 2009 het grootste aantal projecten is uitgevoerd binnen de programmalijn amateurkunst, zijn in 2010 de meeste projecten op het gebied van cultuureducatie uitgevoerd. Net als in 2009 zijn in 2010 de meeste financiële middelen besteed aan de programmalijn cultuureducatie.

2.2.3 Bijdrage projecten aan centrale doelstelling

Aan de regio's is gevraagd op welke manier de projecten hebben bijgedragen aan de centrale doelstelling van het Programma Cultuurparticipatie. Op de eerste plaats hebben het grote aantal projecten op het gebied van amateurkunst of projecten op het gebied van cultuureducatie en volkscultuur met een actieve component ervoor gezorgd, dat veel inwoners in Zuid-Holland op een actieve manier in aanraking zijn gekomen met kunst en cultureel erfgoed. Door de regio's is de bijdrage aan de centrale doelstelling verder als volgt omschreven:

- Er zijn projecten voor specifieke, vaak moeilijk bereikbare doelgroepen uitgevoerd (6x genoemd), zoals jongeren, wijkbewoners, mensen met een verstandelijke beperking en ouderen. Zo zijn bijvoorbeeld disciplines ingezet die jongeren aanspreken (zoals streetbeat).
- Er zijn projecten georganiseerd voor een breed publiek (5x genoemd), bijvoorbeeld muziekfestivals. Het brede bereik is daarbij mede te danken aan pr en betrokkenheid van lokale verenigingen.
- Er is een grote diversiteit aan projecten georganiseerd, waardoor ook verschillende groepen inwoners zijn bereikt (3x genoemd).
- Er is door de projecten meer cultuuraanbod gecreëerd (2x genoemd), onder andere door versterking van de infrastructuur rondom cultuureducatie.
- Er is gratis en laagdrempelig aanbod gerealiseerd (2x genoemd).
- Er is een centraal thema gehanteerd als inspiratiebron voor het opzetten van projecten (2x genoemd), zodat bijvoorbeeld door de inzet van uiteenlopende kunst disciplines erfgoed toegankelijk is gemaakt en sociale cohesie is versterkt door in projecten de nadruk op regionale identiteit te leggen.

Meer nog dan in 2009 ligt het accent in 2010 op het bereik van zowel een brede doelgroep als specifieke doelgroepen en op de grote diversiteit aan activiteiten.

2.2.4 Ondersteuning bij projecten door provinciale instellingen

In 2010 hebben in totaal zeven regio's (AV, DS, HR, HW, GO, MH en VP) gebruikgemaakt van ondersteuning van provinciale cultuurinstellingen bij het opzetten en/of uitvoeren van projecten, één regio meer dan in 2009³. Van deze zeven regio's heeft één regio niet aangegeven voor welke projecten en van welke provinciale cultuurinstellingen ondersteuning is ingezet.

Naast advisering door deze provinciale cultuurinstellingen in het algemeen, is door een aantal regio's de organisatie van bijeenkomsten van cultuurnetwerkers door Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland genoemd.

³ In 2009 hebben zeven regio's gebruikgemaakt van ondersteuning, waaronder Holland Rijnland en Rijnstreek. Vanwege de samenvoeging van Holland Rijnland en Rijnstreek, tellen deze regio's nu nog maar één keer mee.

Daarnaast is de ondersteuning van Erfgoedhuis Zuid-Holland door vier regio's ingezet voor:

- het houden van informatieve bijeenkomsten (2x genoemd), bijvoorbeeld over de werkzaamheden van Erfgoedhuis Zuid-Holland in het algemeen of een nascholingsbijeenkomst over de regionale historische canon;
- ondersteuning bij de ontwikkeling van een regionale historische canon (2x genoemd);
- ondersteuning bij de voorbereiding op het provinciale themajaar Leve de molens!;
- meedenken en praktische ondersteuning bij een project.

De ondersteuning van Kunstgebouw is ingezet voor:

- netwerkontwikkeling cultuureducatie primair en voortgezet onderwijs (3x genoemd), waaronder de organisatie van de bijeenkomst CULTED;
- ontwikkeling van een theaterproject;
- ondersteuning bij een zangproject;
- workshop tekstschrijven;
- ontwikkeling van een lesbrieff;
- betrokkenheid bij een project over tradities in het voortgezet onderwijs.

Daarnaast wordt een aantal concrete projecten genoemd die de provinciale cultuurinstellingen hebben genoemd en waarmee de regio's hebben samengewerkt. Expliciet genoemd zijn:

- filmproject Zomerstorm van Kunstgebouw;
- My Stage van Kunstgebouw;
- Jan Steenstraat 1 van Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland;
- TurbulenT van Zuid-Hollandse Popunie;
- Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Eén regio heeft aangegeven wegens gebrek aan ambtelijke capaciteit geen gebruik te maken van ondersteuning, de andere twee regio's geven aan dat regionale en lokale instellingen zelf voldoende expertise in huis hebben.

2.2.5 Bijdrage aan sterke en zwakke punten culturele infrastructuur

Sterke punten

De projecten dragen als volgt bij aan de sterke punten in de regionale culturele infrastructuur en voorzieningen:

- aandacht voor het aanwezige erfgoed in de regio (3x genoemd), waaronder aandacht voor het provinciale themajaar;
- bij de uitvoering van projecten wordt gebruikgemaakt van de eigen regionale en/of lokale culturele instellingen (6x genoemd), waardoor:
 - er meer samenwerking tussen instellingen ontstaat door het gezamenlijk opzetten en uitvoeren van projecten, niet alleen binnen maar ook tussen gemeenten;
 - de lokale/regionale instellingen worden versterkt;
 - netwerkvorming tussen amateurkunstenaars/-verenigingen ontstaat;
- versterking van de samenwerking tussen culturele instellingen en het onderwijs (3x genoemd);
- versterking van de samenwerking tussen culturele instellingen en maatschappelijke organisaties (2x genoemd);
- behoud en versterking van cultuureducatie (2x genoemd), waaronder muziekonderwijs op scholen;
- aansluiting op en behoud van lokale identiteit (3x genoemd);
- behoud van betrokkenheid van inwoners bij hun gemeente door actieve participatie in projecten.

Zwakke punten

De projecten hebben als volgt ingespeeld op zwakke punten in de regionale culturele infrastructuur en voorzieningen:

- er hebben nieuwe en/of moeilijk bereikbare doelgroepen (zoals jongeren in achterstandswijken en mensen met een verstandelijke beperking) aan de activiteiten deelgenomen (3x genoemd), door projecten op locaties waar deze doelgroepen zich bevinden (bijvoorbeeld in jongerencentra, zorginstellingen en in de wijken);
- de projecten zorgen voor ontmoeting in de brede zin van het woord:
 - jongeren en ouderen (2x genoemd);
 - amateurkunstenaars en professionals (2x genoemd);
 - bewoners van oude en nieuwe wijken (1x genoemd);
- versterking van de samenwerking tussen culturele instellingen, zowel professionele als vrijwilligersorganisaties (4x genoemd), waardoor ook meer verbindingen tussen verschillende disciplines zijn ontstaan;
- versterking van de samenwerking van culturele instellingen met het onderwijs (2x genoemd);
- grotere deelname van gemeenten, waardoor een regiodekkend project is ontstaan;
- versterking van de regionale ambtelijke samenwerking;
- de regionale geschiedenis is breed toegankelijk gemaakt.

2.2.6 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van maatschappelijke doelstellingen waaraan de regionale projecten bijdragen.

Tabel 2 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen

kenmerk project	regio's ¹	totaal
regionale identiteit centraal	ab, ds, go, hl, hw, hr, mh, vp	8
versterking sociale cohesie	ab, av, ds, go, hl, hr, mh, nwn, vp	9
bevordering leefbaarheid open ruimte	ab, av, hw, mh, nwn	5
uitvoering projecten community art	ab, av, hl, mh, nwn	5
versterking (actieve) cultuurcomponent vrijetijdseconomie	ab, av, ds, go, hl, hr, hw, mh, nwn, vp	10
versterking interdisciplinaire samenwerking	ab, av, ds, go, hl, hr, hw, mh, nwn	9
realisatie betrokkenheid bedrijfsleven en/of werkgevers	ab, ds, go, hr, hw, mh	6
levering bijdrage aan begrip tussen culturen en groepen in de samenleving	ab, av, ds, go, hl, hr, hw, mh, nwn	9

¹ Van Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel zijn geen gegevens bekend.

In vergelijking met 2009 hebben de projecten meer bijgedragen aan versterking van de sociale cohesie, de versterking van de (actieve) cultuurcomponent van de vrijetijdseconomie, de versterking van de interdisciplinaire samenwerking, de realisatie van betrokkenheid van het bedrijfsleven en/of werkgever en het leveren van een bijdrage aan het begrip tussen culturen en groepen in de samenleving.

2.3 Algemene kaders projecten provinciale instellingen

2.3.1 Inleiding

In deze paragraaf worden de algemene kaders geschetst van de projecten door provinciale instellingen. In paragraaf 2.3.2 wordt een overzicht gegeven van het aantal projecten en bestede financiële middelen per programmalijn, paragraaf 2.3.3 gaat in op de vraaggerichtheid van projecten. Paragraaf 2.3.4 beschrijft de mate waarin de projecten van provinciale instellingen overdraagbaar zijn op andere regio's.

2.3.2 Aantal projecten en financiën per programmalijn

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van het aantal projecten en de bestede financiën per programmalijn voor de projecten die zijn uitgevoerd door de provinciale instellingen. Een groot aantal projecten valt binnen meer dan een programmalijn. Wat betreft de toedeling aan de programmalijnen, betekent dit, dat een aantal projecten dubbel is geteld, omdat ze op meerdere programmalijnen betrekking hebben. De budgetten zijn echter gelijkmatig over de verschillende programmalijnen verdeeld.

In 2010 zijn in totaal minder projecten uitgevoerd door de provinciale cultuurinstellingen dan in 2009. Dit komt omdat PJ PARTNERS geen cultuurprojecten meer uitvoert⁴.

Tabel 3 Aantal projecten en financiën in euro's, per programmalijn¹

provinciale instelling	amateurkunst		cultuureducatie		volkscultuur		totaal projecten	totaal budget
erfgoedhuis zh			2	85.000,00	4	140.000,00	4	225.000,00
jeugdtheaterhuis zh	1	65.539,00	1	65.539,00	1	65.539,00 ²	1	196.617,00
kunstgebouw	2	131.357,50	3	185.533,50	1	83.240,00	5	400.131,00
popunie zh	2	77.366,00	1	30.000,00			3	107.366,00
stichting educatieve orkest projecten			3	92.994,00			3	92.994,00
probiblio			2	247.000,00	2	247.000,00	2	494.000,00
totaal	5	274.262,50	12	706.066,50	8	535.779,00	18	1.516.108,00

¹ Gebaseerd op de provinciale beschikkingen 2010.

² Oma Fien leest voor als onderdeel van het project Jan Steenstraat 1.

2.3.3 Vraaggerichte ontwikkeling projecten

De provinciale cultuurinstellingen hebben bij zes projecten aangegeven dat ze vraaggericht ontwikkeld zijn, twee meer dan in 2009. Hierbij moet worden opgemerkt dat een aantal provinciale cultuurinstellingen alleen een jaarverslag heeft ingediend en geen inhoudelijk verantwoordingsformulier heeft ingevuld, waardoor de gegevens niet compleet zijn. In vier gevallen waarin projecten vraaggericht tot stand zijn gekomen, betreft het projecten die al gedurende vele jaren verankerd zijn in het veld en waarvan duidelijk is dat er behoefte is aan voortzetting van het pro-

⁴ De afdeling Cultuur van PJ PARTNERS is opgegaan in Kunstgebouw.

ject of aan een nieuw soortgelijk project (bijvoorbeeld Vivaldi en het Geheim van de Nachtegaal van Stichting Educatieve Orkestprojecten als vervolg op Beethoven woont boven). De behoefte aan projecten die meerdere jaren achter elkaar worden uitgevoerd, laat onverlet dat provinciale cultuurinstellingen ook signalen opvangen die leiden tot nieuwe projecten (zoals SoundSpheres van Kunstgebouw). Gezien hun jarenlange ervaring zijn zij goed op de hoogte van wat er in het veld (waaronder het onderwijs) speelt en waar kansen liggen voor nieuwe projecten.

2.3.4 Overdraagbaarheid projecten naar andere regio's

Uit de verantwoordingen van de provinciale cultuurinstellingen blijkt het volgende over de overdraagbaarheid van projecten naar andere regio's:

- Het merendeel van de projecten van de provinciale cultuurinstellingen worden provinciebreed uitgevoerd, weliswaar niet altijd binnen één kalenderjaar. Soms wordt jaarlijks een beperkt aantal gemeenten aangedaan (steeds andere gemeenten, zoals bij Highschool Music Competition) of wordt het project jaarlijks in een andere regio uitgevoerd (zoals filmproject van Kunstgebouw).
- Eén project '(TurbulenT)' richt zich voornamelijk op de witte vlekken in de culturele infrastructuur aan de zuidkant van de provincie en is daardoor beperkt overdraagbaar naar andere regio's.
- De Erfgoeddag van Erfgoedhuis Zuid-Holland wordt op een specifieke locatie uitgevoerd maar is bedoeld voor geïnteresseerden uit de hele provincie.

De mate waarin projecten overdraagbaar zijn naar andere regio's is vergelijkbaar met 2009.

2.3.5 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen

In het verantwoordingsformulier voor de provinciale cultuurinstellingen is ook gevraagd naar maatschappelijke kenmerken van projecten. Deze vraag is echter onvoldoende beantwoord om daar uitspraken over te kunnen doen.

3 Regionale projecten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de regionale projecten beschreven. Er wordt ingegaan op:

- opzet van de projecten per programmaliijn, waarbij de inhoud van en de samenwerking binnen projecten wordt beschreven (paragraaf 3.2);
- het bereik van de projecten (paragraaf 3.3);
- vergelijking resultaten 2010 met 2009 (paragraaf 3.4).

3.2 Opzet van de projecten

3.2.1 Amateurkunst

Inleiding

Alle elf regio's hebben in 2010 aandacht aan amateurkunst besteed. In totaal zijn er 76 projecten uitgevoerd op het gebied van amateurkunst. Alle regio's geven aan dat de doelstellingen van de projecten zijn behaald. In een regio (DS) was een project nog niet helemaal voltooid. Daarnaast had een ander project in dezelfde regio te weinig bezoekers getrokken, doordat er teveel voorstellingen waren geboekt. In een andere regio (HL) is een project geannuleerd.

Inhoud van de projecten

De verscheidenheid is groot onder de amateurkunstprojecten: van muziek- en dramavoorstellingen, fotografiewerkshops, zomerfestivals, excursies en lezingen tot een zangavond en media-activiteiten. Muziek speelt bij veel projecten een grote rol, maar ook aan andere vormen van amateurkunst (beeldende kunst, (multi)media en schrijven) wordt in veel projecten aandacht besteed.

Een project waarin verschillende aspecten met elkaar worden gecombineerd is het project Zwemmen waar het stroomt in de Drechtsteden.

Zwemmen waar het stroomt

Zwemmen waar het stroomt is een muzikale en beeldende theatervoorstelling in een oude scheepswerf, geïnspireerd op een mythe van Beatrix de Gelukkige die met haar wiegje in woest water dreef en gered werd door een kat. Een man probeert de gejaagde 21^e eeuw te ontvluchten en duikt in een verleden waar alles nog overzichtelijk was. Hij maakt verhalen en muziek van alles wat hij tegenkomt in de scheepswerf en verplaatst zich in de bewoners rond Dordrecht anno 1421. Maar dan breekt de woeste St. Elisabethsvloed door en komt hij oog in oog te staan met zijn eigen zondvloed. De voorstelling speelde op een oude scheepswerf op de grens van Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht waar het publiek vanaf het festivalhart met een boot naar toe voer.

<http://www.madeleenbloemendaal.nl>

In tabel 4 is weergegeven hoe de projecten zijn verdeeld over de verschillende vormen van amateurkunst.

Tabel 4 Vormen van amateurkunst per regio

regio	muziek	theater	beeldende kunst	(multi)media	schrijven	anders
av	2	2	2	2	2	0
ab	12	2	6	3	1	0
ckij	1	1	0	0	0	0
ds	12	8	5	2	6	0
go	5	2	1	1	1	0
hl	1	2	2	1	1	0
hw	4	3	1	0	0	3
hr	4	3	2	2	2	1
mh	15	11	10	6	8	6
nwn	1	1	1	0	0	0
vp	2	2	2	2	2	0
totaal	59	37	32	19	23	10

Bij amateurkunstprojecten kunnen verschillende doelen nagestreefd worden. Het kan gaan om het vergroten van de bekendheid van amateurkunst of het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst. Ook kan talentontwikkeling een belangrijk doel zijn. In tabel 5 is weergegeven welke doelen de verschillende amateurkunstprojecten hebben.

Tabel 5 Doelen van amateurkunst per regio

regio	vergroten bekendheid	bevorderen zelf doen	talentontwikkeling	anders
av	2	2	2	0
ab	12	9	7	0
ckij	0	0	0	0
ds	5	11	11	6
go	5	5	5	0
hl	2	2	2	1
hw	5	6	2	1
hr	3	4	2	0
mh	18	23	15	4
nwn	1	1	1	1
vp	2	2	0	2
totaal	55	65	47	15

Het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst is de meest voorkomende doelstelling van amateurkunstprojecten. Vrijwel alle regio's hebben amateurkunstprojecten waarbij dit een doel is. Het vergroten van de bekendheid van amateurkunst is iets minder vaak genoemd als doel. De meeste regio's (behalve CKIJ en VP) hebben daarnaast ook projecten uitgevoerd waarbij talentontwikkeling (mede) het doel was. Het gaat hierbij vaak om workshops op verschillende kunstgebieden waaronder: zang, dans, fotografie en poëzie. Bij zes regio's was er ook sprake van andere doelen. Het gaat hierbij onder meer om uitwisseling en samenwerking tussen verschillende amateurverenigingen en samenwerking van amateurverenigingen met professionals muziek-educatie.

Samenwerking

Alle regio's hebben bij de projecten op het gebied van amateurkunst samengewerkt met partners. Dit betrof onder meer amateurkunstenaars, professionele kunstenaars, scholen, bibliotheken, welzijnsstichtingen, jongerencentra, lokale winkeliers en dorpshuizen.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. In vrijwel alle regio's is sprake van zowel bestaande en structurele samenwerking als nieuwe en incidentele samenwerking. Regelmatig zijn de verschillende samenwerkingsverbanden bij een en hetzelfde project terug te vinden. Partners zijn vaak betrokken bij de uitvoering van een project, maar ook regelmatig bij de ontwikkeling of organisatie.

3.2.2 Cultuureducatie

Inleiding

De elf regio's hebben in totaal 86⁵ projecten op het gebied van cultuureducatie uitgevoerd. De regio's geven aan, dat de doelstellingen van de projecten zijn behaald. In de regio DS is het bij het educatieve project 'BiEs' niet gelukt klassen naar de voorstelling te halen. Daarnaast is in deze regio een van de literaire avonden niet doorgegaan en is in de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht de Kunstcarrousel niet van start gegaan.

Inhoud van de projecten

Cultuureducatie kan worden onderscheiden in verschillende disciplines: kunsteducatie, erfgoededucatie en media-educatie. In tabel 6 is per regio een onderscheid gemaakt in het aantal projecten per discipline van cultuureducatie

Veel projecten (64) (tabel 6) zijn gericht op kunsteducatie. Dit omvat beeldende kunst, dans, literatuur, muziek, theater, audiovisuele en toegepaste kunst en wereldcultuur. In zes van de elf regio's vonden projecten plaats op het gebied van erfgoededucatie. Dit omvat archeologie, cultuurlandschap, monumenten, musea, archieven en bibliotheken. Vijf regio's schonken, door middel van zeventien projecten, aandacht aan media-educatie. Hierbij gaat het om het leren interpreteren van de inhoud van media. Negentien projecten uit de regio's pasten bij meerdere vormen van cultuureducatie.

Het project Cultuurmenu in Haaglanden richt zich op specifieke doelgroepen, waaronder 55-plussers.

Project Cultuurmenu 55+ Wassenaar (Regio Haaglanden)

Cultuurmenu 55+ is in verschillende gemeenten in de regio Haaglanden uitgevoerd.

In Wassenaar bestond het project uit de volgende activiteiten:

- twee muziekactiviteiten met muziek van vroeger of muziek van nu in een oud jasje in Theater De Warenar:
 - Bonte Dinsdagavondtrein
 - New Classic Quartet
- vier historische films van 'vroeger' in Filmhuis Bibliotheek Wassenaar:
 - Fanfare

⁵ Het aantal projecten genoemd in de inhoudelijke verantwoording wijkt soms af van het aantal projecten genoemd in de financiële verantwoording. Soms worden in de financiële verantwoording afzonderlijke deelactiviteiten verantwoord, waardoor het aantal projecten in deze tabel hoger ligt dan in tabel 3 in hoofdstuk 2, soms worden in de inhoudelijke verantwoording verschillende deelprojecten genoemd, die in de financiële verantwoording bij elkaar worden opgeteld.

- Dorp aan de rivier
- De Inbreker
- Pastorale 43
- één lezing over de lokale geschiedenis in Bibliotheek Wassenaar:
 - 'Wassenaar Toen en Nu'

De meeste projecten zijn (voor zover bekend) op zowel actieve als receptieve cultuurparticipatie gericht. Een klein deel is uitsluitend gericht op actieve of receptieve participatie. Hierbij moet worden opgemerkt dat bij de verschillende partijen wel enige verwarring bestaat wat onder actief en receptief moet worden verstaan waardoor sommige projecten ten onrechte als (uitsluitend) actief of receptief zijn aangemerkt (tabel 6).

Tabel 6 Aantal projecten per discipline en soort participatie per regio

regio	totaal	kunsteducatie	erfgoededucatie	media-educatie	meerdere
av	1	1	0	0	0
ab	12	8	2	5	3
ckij	1	1	0	0	0
ds	17	14	6	1	4
go	2	2	0	0	0
hl	2	2	1	2	2
hw	8	4	4	2	2
hr	10	6	5	0	0
mh	21	21	0	1	1
nwn	4	4	0	0	0
vp	8	1	8	6	7
totaal	86	64	26	17	19

Alleen MH en DS hadden in 2010 aandacht voor het provinciale themajaar 'Leve de vaarwegen en waterlinies!'. HL had aandacht voor het themajaar 2011 'Leve de molens!'.

Samenwerking

Alle regio's hebben bij de projecten op het gebied van cultuureducatie samengewerkt met partners. Dit betrof onder meer scholen, bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen als Kunstgebouw en Stichting Educatieve orkestprojecten, musea, Staatsbosbeheer, verzorgingstehuizen en speelkringen.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. In vrijwel alle regio's is sprake van zowel structurele samenwerking als incidentele samenwerking. Sommige samenwerkingsverbanden zijn nieuw, andere bestonden al. Samenwerkingspartners zijn vaak betrokken bij de uitvoering van een project, maar ook regelmatig bij de ontwikkeling, organisatie of facilitering.

3.2.3 Volkscultuur

Inleiding

Negen van de elf regio's hebben in 2010 aandacht aan volkscultuur besteed. De uitzonderingen zijn stadsgewest HL en CKI. Alle negen regio's geven aan dat de doelstellingen van de projecten

zijn behaald. In drie regio's (AV, MH en DS) waren in 2010 nog projecten in ontwikkeling. In totaal zijn er 64 projecten uitgevoerd door de samenwerkende gemeenten op het gebied van volkscultuur.

Inhoud van de projecten

Het type projecten dat binnen deze programmalijn is uitgevoerd varieert sterk: van monumentendag, hoorspel en moderne opera tot rap battle, rondvaarten in een historisch schip, midwintermarkten, straatexposities en tijdreizen voor kinderen.

Niet alle regio's hebben aangegeven aan welke aspecten van volkscultuur aandacht is besteed. Voor zover bekend is geschiedenis het aspect van volkscultuur waaraan het meest wordt besteed. Dit wordt op de voet gevolgd door volkskunst en tradities. Sommige regio's hebben aandacht besteed aan andere aspecten van volkscultuur, zoals striptekeningen, graffiti, muziek of culinaire activiteiten. In het project Cultuur als brug naar leefbaarheid in Holland Rijnland worden verschillende aspecten van volkscultuur gecombineerd.

Cultuur als brug naar leefbaarheid (Holland Rijnland)

Fotoproject

Jongeren en ouderen kregen een workshop in de kennis en het toepassen van fotografie. Ouderen werden door jongeren gefotografeerd op plekken waar jeugd zijn (vrije) tijd doorbrengt en jongeren werden door ouderen gefotografeerd waar ouderen hun (vrije) tijd doorbrengen. Het resultaat werd op zowel openbare plekken als plekken waar jongeren zich bevinden (bijvoorbeeld jongerencentra) als in een zorgcentrum of buurthuis geëxposeerd. Tevens wordt het resultaat gebruikt om een boekje samen te stellen, die beschikbaar wordt gesteld aan bijvoorbeeld de bibliotheek.

Kookproject

Jongeren kookten voor bewoners van de wijk/gemeente. Twee maanden lang interviewden jongeren moeders uit de wijk en probeerden ze gerechten uit. Het project eindigde in een proeverij voor bewoners uit de wijk die door de jongeren persoonlijk waren uitgenodigd. Van de recepten werd een boekje gemaakt met foto's. Met dit project wilde de regio de jeugd en de wijk/gemeente positief en culinair op de kaart zetten.

Het is soms lastig na te gaan op welke wijze aandacht is geschonken aan de verschillende aspecten van volkscultuur. Bij geschiedenis gaat het soms om de ontwikkeling van een (regionale) historische canon, maar bijvoorbeeld ook om (historisch) ontbijten of een expositie van kunstenaars. Bij volkskunst gaat het onder meer om een fietsroute langs bijzondere plekken.

Verschiedende aspecten van volkscultuur worden regelmatig met elkaar verbonden in één project. De monumentendag op Goeree-Overflakkee gaat gepaard met vele activiteiten, onder meer op het gebied van taal en geloof. Het project rondom tradities in Holland-Rijnland gaat samen met aandacht voor religie.

Samenwerking

Alle regio's hebben bij de projecten (voor zover bekend) op het gebied van volkscultuur samengewerkt met partners. Dit betrof onder meer scholen, bibliotheken, winkeliersverenigingen, VVV's, regionale archieven, streekmusea, Stichting Podium, welzijnsstichtingen en provinciale ondersteuningsinstellingen als Kunstgebouw en ProBiblio.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. In vrijwel alle regio's zijn er (voor zover bekend) zowel structurele als incidentele samenwerkingsverbanden

en zijn er nieuwe en bestaande verbanden. Samenwerkingspartners zijn betrokken bij de ontwikkeling, organisatie, uitvoering of promotie van een project.

3.3 Publieksbereik

In tabel 7 is het bereik weergegeven van de projecten uit de drie programmalijnen. Er is hierbij onderscheid gemaakt tussen actieve en receptieve participatie. Er is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende programmalijnen omdat dit in de praktijk erg lastig bleek⁶.

Tabel 7 Bereik regionale projecten per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	21.035	21.160
kinderen buitenschools 6-12 jaar	18.105	3.715
jongeren binnenschools 12-18 jaar	5.180	4.480
jongeren buitenschools 12-25 jaar	25.925	5.222
55-plussers	31.710	3.355
niet-westerse allochtonen	725	2.175
andere specifieke doelgroepen ¹	17.745	3.360
overig	142.055	3.645
totaal	262.480	47.110

¹ Andere specifieke groepen die bereikt zijn: volwassenen 20-55 jaar, vrijwilligers, mensen met een verstandelijke beperking, gedetineerden, autistische jongeren en jongeren uit gezinnen met een laag inkomen.

Uit tabel 7 blijkt dat met de verschillende projecten minstens 262.000 inwoners in Zuid-Holland zijn bereikt. Ruim 47.000 inwoners namen ook actief deel aan projecten, bijvoorbeeld door een workshop te volgen of deel te nemen aan een theatervoorstelling. Sommige regio's hebben geen bereikcijfers vermeld, waardoor de genoemde aantallen een onderschatting zijn van het werkelijke aantal inwoners dat heeft deelgenomen aan projecten. Waarschijnlijk is een groot aantal personen bij zowel receptieve als actieve bereik geteld, omdat een groot aantal projecten zowel receptieve als actieve vormen van participatie omvatte.

Projecten op het gebied van amateurkunst hebben de meeste deelnemers opgeleverd, zowel wat betreft actieve participatie (amateurkunstenaars) als receptieve participatie (bijvoorbeeld mensen die naar een voorstelling of een tentoonstelling gaan kijken). Projecten op het gebied van volkscultuur hebben veel bezoekers gehad, maar kenden relatief weinig actieve participatie. Bij cultuureducatie ontlopen actieve en receptieve participatie elkaar nauwelijks wat betreft bereik.

⁶ Er zijn geen bereikcijfers bekend van de projecten in de regio's Albrandswaard-Barendrecht, Goeree-Overflakkee en Voorne Putten. Midden-Holland en Nieuwe Waterweg Noord konden alleen het totale bereik van alle programmalijnen aangeven.

3.4 Vergelijking resultaten eerste en tweede meting

3.4.1 Amateurkunst

De doelstellingen zijn net als bij de eerste meting vrijwel allemaal gehaald. De vormen van amateurkunst waaraan aandacht is besteed vertoont weinig verschil met de eerste meting. Muziek krijgt de meeste aandacht, gevolgd door theater (dat iets meer aandacht kreeg dan bij de eerste meting) en beeldende kunst. Belangrijkste doel bij amateurkunst is ook bij de tweede meting het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst. Het vergroten van de bekendheid van amateurkunst is iets belangrijker geworden. Net als in 2009 hebben alle regio's in 2010 samengewerkt met vele verschillende partners en zijn de samenwerkingsverbanden divers.

3.4.2 Cultuureducatie

De doelstellingen van de projecten zijn ook bij de tweede meting vrijwel allemaal gehaald. Vergeleken met de eerste meting is er bij de tweede meting wat minder aandacht voor erfgoededucatie en wat meer aandacht voor media-educatie. De meeste projecten zijn op zowel actieve als receptieve participatie gericht. Alle regio's hebben in 2010 bij de projecten samengewerkt met partners. De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden zijn divers. Over 2009 zijn daarover geen gegevens bekend, omdat daar niet specifiek naar is gevraagd.

3.4.3 Volkscultuur

De doelstellingen zijn net als bij de eerste meting vrijwel allemaal gehaald. Ook bij de tweede meting is geschiedenis het aspect van volkscultuur waaraan het meest aandacht is besteed. Daarnaast is veel aandacht besteed aan volkskunst. De aandacht voor tradities is iets groter dan bij de eerste meting. Ook bij de tweede meting stond bij veel projecten de (geschiedenis van de) streek waar het project plaatsvond, centraal. Alle regio's hebben bij de projecten samengewerkt met partners. De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden zijn divers. Over 2009 zijn daarover geen gegevens bekend, omdat daar niet specifiek naar is gevraagd.

4 Projecten provinciale cultuurinstellingen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de projecten van de provinciale cultuurinstellingen beschreven. Er wordt ingegaan op:

- opzet van de projecten per programmalijn, waarbij de inhoud van en de samenwerking binnen projecten wordt beschreven (paragraaf 4.2);
- bereik van de projecten per programmalijn (paragraaf 4.3);
- vergelijking resultaten 2010 met 2009 (paragraaf 4.4).

4.2 Opzet van de projecten

4.2.1 Amateurkunst

Inleiding

Een aantal provinciale cultuurinstellingen heeft projecten op het gebied van amateurkunst uitgevoerd (Zuid-Hollandse Popunie, Kunstgebouw en Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland). Voor zover bekend zijn de doelstellingen behaald. Voor Kunstgebouw geldt dat het project 'My Stage!' doorloopt tot in 2011, waardoor dit pas later beoordeeld kan worden. Niet alle gegevens van de provinciale cultuurinstellingen zijn bekend, omdat niet alle provinciale cultuurinstellingen een inhoudelijk verantwoordingsformulier (volledig) hebben ingevuld.

Inhoud van de projecten

De provinciale cultuurinstellingen hebben vijf projecten uitgevoerd op het gebied van amateurkunst. Bij deze projecten is aandacht besteed aan verschillende disciplines van amateurkunst (muziek, theater/dans, beeldende kunst (multi)media en schrijven). Voor zover daarover gegevens bekend zijn, hadden deze projecten vaak het actief bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst tot doel, maar daarnaast ook het vergroten van de bekendheid van amateurkunst en talentontwikkeling.

Talentontwikkeling is onder meer een doel van het project Jan Steenstraat 1 van Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland.

Jan Steenstraat 1 (Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland)

De kennismaking met theater begon in de klas, tijdens De Ontmoeting voor kinderen in de groepen 4-8 jaar. Na het zien van een minivoorstelling over mysteries in Zuid-Holland, gingen de kinderen in een theaterworkshop zelf actief aan de slag. De Ontmoeting is in de hele provincie in totaal 128 keer uitgevoerd, waarvan 92 keer in 2010. Vervolgens brachten de klassen tijdens De Bezetting een bezoek aan de lokale schouwburg. Tijdens de backstage tour leerden zij het theater kennen en zagen de kinderen Oma Fien leest voor. Deze minivoorstelling werd in 2009 al in verschillende bibliotheken gespeeld, in het kader van het provinciale themajaar 'De Limes'. Aansluitend aan De Bezetting konden kinderen tijdens De Instuif na schooltijd meedoen aan workshops toneel, zang en dans in de schouwburg. De Bezetting en De Instuif vonden in 2010 plaats in Alphen aan den Rijn, Gorinchem, Capelle aan den IJssel en Gouda.

De volgende stap was een bezoek aan de familievoorstelling Jan Steenstraat 1, waarin drie belangrijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van Zuid-Holland verteld werden. De voorstelling

is in totaal 42 keer - waarvan 25 keer in 2010 - gespeeld door leerlingen van het Jeugdtheaterhuis. In elke stad konden 60 kinderen van lokale scholen in het primair onderwijs (een weekend meespelen tijdens de activiteit Meespelen in Jan Steenstraat 1.
(bron: jaarverslag Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland 2010)

Samenwerking

De instellingen hebben met zowel amateurkunstenaars als professionele kunstenaars samengewerkt. Ook is (structureel) samengewerkt met andere culturele instellingen. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met kunstinstellingen en maatschappelijke partners, zoals zorginstellingen, heeft het Jeugdtheaterhuis samengewerkt met schouwburgen en scholen en heeft de Zuid-Hollandse Popunie incidenteel samengewerkt met bewoners/burgers. Er zijn nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan en er is gebruikgemaakt van bestaande verbanden.

4.2.2 Cultuureducatie

Inleiding

De zeven provinciale ondersteuningsinstellingen hebben in totaal twaalf projecten op het gebied van cultuureducatie uitgevoerd. Voor zover bekend hebben de projecten van de provinciale instellingen bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen op het gebied van cultuureducatie.

Inhoud van de projecten

Door de provinciale ondersteuningsinstellingen zijn in totaal twaalf cultuureducatieve projecten tot stand gekomen. De meeste van deze projecten zijn gericht op kunsteducatie (acht van de twaalf). Erfgoedprojecten komen voornamelijk van ProBiblio en Erfgoedhuis Zuid-Holland. ProBiblio, Erfgoedhuis Zuid-Holland en Kunstgebouw richten zich op media-educatie.

Een project op het gebied van kunsteducatie is het project Romeo en Julia van de Stichting Educatieve Orkest Projecten.

Romeo en Julia: East meets West in Verona (Stichting Educatieve Orkest Projecten)

Romeo en Julia is een dynamische voorstelling gericht op leerlingen uit het voortgezet onderwijs (alle klassen en niveaus). Het wordt voornamelijk op de scholen zelf gespeeld. De cast bestaat uit het Koperensemble van RBO Sinfonia, twee acteurs en een zangeres op rolschaatsen. Onder swingende muziek (onder meer uit de West Side Story, maar ook gearrangeerde Middeleeuwse liederen) wordt het tijdloze verhaal van Shakespeare gespeeld. De jongens en meisjes hebben gescheiden rollen in de voorstelling en nemen zo ongemerkt deel aan de vete tussen de twee rivaliserende families. Multimedia lesmateriaal, voor zowel voorbereiding als vervolgcactiviteiten, geschikt voor vmbo, havo en vwo, is speciaal voor dit project ontwikkeld door de SEOP.

(bron: Jaarverslag SEOP 2010)

In tabel 8 is per instelling te zien hoeveel projecten onder welke vorm van cultuureducatie vallen. Bijna alle cultuureducatieve projecten die zijn georganiseerd door de provinciale ondersteuningsinstellingen bevatten zowel receptieve als actieve elementen. Het is opvallend dat alle projecten zowel een actieve als een receptieve component hebben (tabel 8).

Tabel 8 Aantal projecten per discipline en soort participatie per provinciale instelling

provinciale instelling	totaal	kunst-educatie	erfgoed educatie	media-educatie	meerdere	alleen actief	alleen receptief	actief en receptief
erfgoedhuis zh	2	0	2	1	1	0	0	2
jeugdtheaterhuis zh	1	1	1	0	1	0	0	1
kunstgebouw	3	3	1	2	3	0	0	3
probiblio	2	0	2	2	2	0	0	2
seop	3	3	0	0	0	0	0	3
zh popunie	1	1	0	0	0	0	0	1
totaal	12	8	6	5	7	0	0	12

Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland, Jan Steenstraat 1 (onderdeel Oma Fien vertelt) van Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland en de projecten Provinciale themajaren en Historie in de bibliotheek van ProBiblio zijn gericht op het provinciale themajaar.

Samenwerking

De provinciale cultuurinstellingen hebben met verschillende kunstenaars samengewerkt. Er is samengewerkt met Stichting Meer Film en Filmparkhuis. Ook is samengewerkt met andere provinciale instellingen. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met Erfgoedhuis Zuid-Holland en ProBiblio. De samenwerking bestond onder meer uit ontwikkelen, adviseren, ondersteunen, begeleiden en uitvoeren.

4.2.3 Volkscultuur

Inleiding

Alle provinciale ondersteuningsinstellingen hebben projecten op het gebied van volkscultuur uitgevoerd. Het gaat in totaal om acht projecten. Voor zover bekend zijn de doelstellingen van de provinciale ondersteuningsinstellingen behaald.

Inhoud van de projecten

De nadruk ligt op geschiedenis en tradities. Voor taal, ambachten en volkskunst is naar verhouding weinig aandacht. Soms lag het zwaartepunt van de projecten in een andere programmalijn, zoals het project Erfgoedspoor, dat zich richt op erfgoededucatie voor het basis- en voortgezet onderwijs. Bij de Erfgoeddag is aandacht besteed aan het themajaar van 2011 'Landschap en erfgoed'.

In het project Scenario's uit het hart van de regio, editie Zomerstorm van Kunstgebouw stond de regionale identiteit centraal.

Scenario's uit het hart van de regio, editie Zomerstorm (Kunstgebouw)

Dit project bestond uit de volgende onderdelen:

- Een speelfilm gebaseerd op verhalen van bewoners, die de identiteit van de regio zichtbaar maken. Er is een filmscenario geschreven op basis van gesprekken met bewoners en research in de regio over regionale identiteit. Deze methode is in elke regio toepasbaar. Aan de film werkten zowel professionals als amateurspelers mee. Er werd zo veel mogelijk draagvlak gezocht door gebruik te maken van de regionale voorzieningen en kwaliteiten.
- De 'making of' van de film door leerlingen van het voortgezet onderwijs uit Hellevoetsluis. Leerlingen kregen workshops interviewen en monteren.

- Een reizende fototentoonstelling van het maakproces en het landschap van Goeree-Overflakkee en Voorne-Putten.

Het concept werd in 2009 uitgevoerd in Katwijk, Alphen aan den Rijn en Zwammerdam (Limes). In 2010 op Goeree-Overflakkee en Voorne-Putten en in 2011 in Kinderdijk.

De inhoud van de projecten loopt uiteen van de organisatie van een speelfilm gebaseerd op verhalen van bewoners die de identiteit van de regio zichtbaar maakt en aandacht voor het provinciale themajaar 'Leve de vaarwegen en waterlinies'.

Samenwerking

Provinciale instellingen hebben onder meer samengewerkt met elkaar. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met het Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, scholieren en een fotoclub. Er is samengewerkt op zowel het gebied van het ontwikkelen als het gebied van het uitvoeren van projecten.

4.2.4 Publieksbereik

Amateurkunst

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 9 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig.

Tabel 9 Bereik amateurkunstprojecten provinciale instellingen per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	jan steenstraat 1 (jeugdtheaterhuis: 5.244)	jan steenstraat 1 (jeugdtheaterhuis: 5.244)
kinderen buitenschools 6-12 jaar	jan steenstraat 1 (jeugdtheaterhuis: 0)	jan steenstraat 1 (jeugdtheaterhuis: 541)
jongeren binnenschools 12-18 jaar		my stage! (kunstgebouw: 40)
jongeren buitenschools 12-25 jaar	turbulent/highschool music competition (zuid-hollandse populatie: 3600)	turbulent/highschool music competition (zuid-hollandse populatie: 550) my stage! (kunstgebouw: 40)
55-plussers	50pk (kunstgebouw: 6.500)	50pk (kunstgebouw: 6.500)
niet-westerse allochtonen		
andere specifieke doelgroepen		
overige, niet-specifieke doelgroepen	jan steenstraat 1 (jeugdtheaterhuis: 8.173)	

De projecten van de provinciale instellingen lijken zich voornamelijk te richten op de doelgroepen jongeren binnenschools 6-12 jaar, jongeren buitenschools 12-25-jarigen en 55-plussers.

Zuid-Hollandse Popunie, Stichting educatieve Orkest Projecten, Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland en Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland richten zich specifiek op basisschoolleerlingen. Kunstgebouw richt zich op zowel leerlingen van de basisschool als leerlingen van het voortgezet onderwijs.

Cultuureducatie

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 10 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig.

Tabel 10 Bereik projecten cultuureducatie provinciale instellingen, per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	14.785	37.665
kinderen buitenschools 6-12 jaar	-	1.540
leerlingen voortgezet onderwijs 12-18 jaar	-	120
jongeren 12-25 jaar buitenschools	-	85
overig	451 (erfgoedhuis) ¹ 8.175	301 (erfgoedhuis)
totaal	23.005	39.440

¹ Medewerkers van instellingen.

Het is niet bekend hoeveel jongeren van 12 tot 18 jaar binnenschools op receptieve wijze met cultuur in aanraking zijn gekomen door de projecten van de provinciale instellingen. In deze leeftijdsgroep kwamen 120 leerlingen actief in aanraking met kunst en cultuur. Van de jongeren buiten school (12 tot 25 jaar) hebben er 85 actief deelgenomen. In de verantwoordingen van de instellingen is verder niet aangegeven in hoeverre er 55-plussers, niet-westerse allochtonen en andere specifieke doelgroepen zijn bereikt met de projecten.

Het publiek van de educatieve projecten door de provinciale instellingen bestond voor het overgrote deel uit basisschoolleerlingen die binnen school actief aan cultuur deelnamen. In totaal hebben ruim 25.000 personen receptief deelgenomen aan de projecten van de provinciale instellingen en ruim 39.000 personen, voornamelijk kinderen, hebben actief geparticipeerd.

Volkscultuur

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 11 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig.

Tabel 11 Bereik volkscultuurprojecten provinciale instellingen

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	- erfgoedspoor (erfgoedhuis) - oma fien leest voor (jeugdtheaterhuis: 5.244) - provinciaal themajaar (probiblio) - historie in de bibliotheek (probiblio)	- erfgoedspoor (erfgoedhuis) - oma fien leest voor (jeugdtheaterhuis: 5.244)
kinderen buitenschools 6-12 jaar		oma fien leest voor (jeugdtheaterhuis: 541)
jongeren binnenschools 12-18 jaar	- erfgoedspoor (erfgoedhuis) - erfgoeddag (erfgoedhuis) - provinciaal themajaar (probiblio)	- erfgoedspoor (erfgoedhuis) - erfgoeddag (erfgoedhuis) - filmproject (kunstgebouw: 16)
jongeren buitenschools 12-25 jaar	erfgoeddag (erfgoedhuis: 30)	oma fien leest voor (jeugdtheaterhuis: 47)
55-plussers	- historie in de bibliotheek (probiblio) - erfgoeddag (erfgoedhuis: 145)	historie in de bibliotheek (probiblio)
niet-westerse allochtonen		
andere specifieke doelgroepen	erfgoeddag (erfgoedhuis: 90) ¹ thuis in midden-holland (erfgoedhuis: inburgeraars)	themajaren zuid-holland (probiblio: bibliotheekleden)

doelgroep	receptief	actief
overige, niet-specifieke doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> - oma fen leest voor (jeugdtheaterhuis: 8.173) - filmproject (kunstgebouw: 770) - erfgoeddag (erfgoedhuis: 55) - provinciaal themajaar (probiblio) - historie in de bibliotheek (probiblio) - open bronnen (erfgoedhuis) 	<ul style="list-style-type: none"> - themajaren zuid-holland (probiblio) - historie in de bibliotheek (probiblio)

¹ Medewerkers van archieven, historische verenigingen et cetera.

4.3 Vergelijking resultaten eerste en tweede meting

4.3.1 Amateurkunst

Voor zover bekend zijn de doelstellingen net als bij de eerste meting gehaald. De provinciale instellingen hebben bij de tweede meting wat minder amateurkunstprojecten uitgevoerd dan bij de eerste meting. Dit komt vooral doordat er geen projecten meer zijn van PJ PARTNERS. De projecten van de provinciale instellingen richten zich net als bij de eerste meting vooral op leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs en 55-plussers. De reikwijdte van de projecten is vaak regionaal, net als bij de eerste meting. De provinciale instellingen hebben ook bij de tweede meting vaak samengewerkt met amateur- en professionele kunstenaars.

4.3.2 Cultuureducatie

De provinciale instellingen hebben bij de tweede meting op het gebied van cultuureducatie meer projecten uitgevoerd dan bij de eerste meting. De nadruk ligt ook nu weer op kunsteducatie. Opvallend is dat bij de tweede meting de aandacht voor media-educatie een stuk hoger is dan bij de voorgaande meting. Alle projecten zijn gericht op zowel actieve als receptieve participatie. Het bereik van de projecten is wat hoger dan bij de eerste meting. De reikwijdte van de projecten is net als bij de eerste meting veelal provinciaal. De provinciale instellingen hebben vaak met kunstenaars samengewerkt en met elkaar.

4.3.3 Volkscultuur

Voor zover provinciale cultuurinstellingen dat hebben aangegeven, zijn net als bij de eerste meting alle doelstellingen van de projecten gehaald. De aandacht gaat vooral uit naar geschiedenis en tradities. De Erfgoeddag van Erfgoedhuis vond in 2010 plaats in Fort Wierickerschans, passend bij het provinciale themajaar van de vaarwegen. Voor alle doelgroepen zijn er projecten georganiseerd, vrijwel alle met zowel een receptieve als een actieve component. Verschillende projecten hebben een provinciaal bereik, net als bij de eerste meting. Veelal is dit in het kader van het provinciale themajaar. Bij de samenwerking met partners hebben provinciale cultuurinstellingen onder meer met andere provinciale cultuurinstellingen samengewerkt.

5 Conclusies

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de conclusies beschreven. Paragraaf 5.2 gaat in op het behalen van de provinciale doelstellingen per programmalijn. In paragraaf 5.3 worden conclusies getrokken ten aanzien van de doorsnijdende thema's.

Er zijn in totaal 129 (sub)regionale projecten uitgevoerd. In de regio's is in 2010 het grootste aantal projecten uitgevoerd binnen de programmalijn cultuureducatie, gevolgd door amateurkunst, dat in 2009 het grootste aantal projecten kende. Daarnaast was in 2010 ook een groot aantal projecten gericht op volkscultuur (64, twaalf projecten meer dan in 2009). Van het totaal aantal projecten was ongeveer 60% (mede) gericht op amateurkunst, ongeveer 70% op cultuureducatie en 50% op volkscultuur.

In totaal bedroeg het budget voor de (sub)regionale projecten bijna 2,1 miljoen euro, waarvan circa 1,2 miljoen (bijna 60%) afkomstig was uit provinciale middelen en ruim € 890.000,00 (ruim 40%) uit matching door gemeenten. Van het totale budget is naar schatting 31% besteed aan amateurkunst, 42% aan cultuureducatie en 22% aan volkscultuur. Van circa 5% van het totale budget is onbekend aan welke programmalijnen de middelen zijn besteed.

Er zijn in totaal 18 projecten uitgevoerd door de provinciale cultuurinstellingen. Net als in 2009 lag het accent op de programmalijn cultuureducatie. Van de 18 projecten was 28% gericht op amateurkunst, 67% op cultuureducatie en 44% op volkscultuur. Het budget voor de provinciale projecten bedroeg ruim € 1.516.000,00, waarvan naar schatting 18% is besteed aan amateurkunst, 47% aan cultuureducatie en 35% aan volkscultuur.

5.2 Doelstellingen

5.2.1 Bijdrage aan centrale doelstelling

De projecten van zowel (sub)regio's als provinciale instellingen hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de centrale doelstelling. Dit is als volgt tot uitdrukking gekomen:

- Het organiseren van projecten voor zowel een breed, algemeen publiek, als projecten voor specifieke doelgroepen (waaronder moeilijk bereikbare doelgroepen).
- Er is een groot aantal projecten gerealiseerd, met een zeer divers karakter (onder andere bereikt door de inzet van een breed scala aan kunstdisciplines). De uitgevoerde projecten hebben ook gezorgd voor meer aanbod en versterking van de culturele infrastructuur.

Daarnaast draagt het feit dat bijna alle gemeenten in Zuid-Holland, met minder dan 90.000 inwoners, hebben deelgenomen aan één van de regionale plannen bij aan de centrale doelstelling⁷.

⁷ Met uitzondering van een aantal gemeenten in de stadsregio Rotterdam.

5.2.2 Conclusies per programmalijn

In bijlage 1 is het provinciale beleid en de daarin opgenomen prestatiedoelen uitgebreid beschreven. In tabel 12 wordt een overzicht gegeven van de algemene prestatiedoelen, prestatiedoelen per programmalijn en de mate waarin deze zijn behaald.

Tabel 12 Overzicht doelstellingen en resultaten per programmalijn

doelstellingen 2010-2011	behaald
algemeen	
In 2012 zijn acht regionale meerjarenplannen cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten ontwikkeld; hierin ligt de nadruk op het stimuleren van actieve participatie en regionale identiteit. Deze meerjarenplannen moeten zorgen voor een goede spreiding van kunst en cultuur (geografisch en over doelgroepen).	Deze doelstelling is behaald: in totaal zijn in 2010 elf (sub)regionale meerjarenplannen in uitvoering gegaan. Dit zijn net als in 2009 alle regio's. Vrijwel alle Zuid-Hollandse gemeenten met minder dan 90.000 inwoners nemen deel aan het programma cultuurparticipatie.
75% van de innovatieve projecten cultuurparticipatie van provinciale cultuurinstellingen worden na ontwikkeling op de RAS geplaatst. 60% van de projecten binnen het innovatiebudget is op aanvraag van gemeenten/maatschappelijk middenveld ontwikkeld.	Deze doelstelling is deels behaald: <ul style="list-style-type: none"> - Van (sub)regionale projecten is in 2010 door zeven van de elf (sub)regio's (64%) gebruikgemaakt van ondersteuning door een provinciale ondersteuningsinstelling (tegenover 58% in 2009). Er is net als in 2009 sprake van verankering door voortzetting en doorontwikkeling van projecten uit het actieprogramma cultuurbereik 2005-2008, voortzetting van projecten uit het eerste jaar van het programma cultuurparticipatie en door talrijke samenwerkingsverbanden tussen amateur- en professionele kunstenaars en verbinding met andere maatschappelijke sectoren. - twaalf van de achttien projecten van de provinciale cultuurinstellingen zijn onderdeel van de provinciale cultuurwaaier. Deze cultuurwaaier kan gebruikt worden als leidraad voor activiteiten die RAS-regio's met de instellingen zouden kunnen ontplooiën. Daarnaast wordt het project My Stage van Kunstgebouw in de Hoeksche Waard in samenwerking met de regio uitgevoerd. In totaal is hierdoor 67% van de projecten van de provinciale cultuurinstellingen op de RAS geplaatst (tegenover 63% in 2009). - Minimaal zes projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen (ongeveer 35%) zijn ontwikkeld op basis van een vraag uit het veld. Een deel van de gegevens ontbreekt echter, waardoor het aantal vraaggerichte projecten en het aantal projecten dat in samenwerking met de regio's wordt uitgevoerd (en daarmee verankerd in de regionale meerjarenplannen) waarschijnlijk hoger ligt.

doelstellingen 2010-2011	behaald
<p>Ontwikkeling en implementatie van een eenduidige netwerkstructuur cultuurparticipatie en -educatie en ontwikkeling van een provinciebreed cultuurmenu.</p>	<p>Deze doelstelling is deels behaald: uit een aparte evaluatie in het voorjaar van 2011 blijkt dat uitgebreide regionale samenwerking lastig blijft. Vaak blijft het bij lokale samenwerking of samenwerking op kleinere regionale schaal. Hoewel het proces van netwerkontwikkeling nog niet is afgerond kunnen veel regio's al wel aangeven wat de netwerkontwikkeling tot nu toe heeft bijgedragen. De volgende elementen zijn genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cultuur is hoger op gemeentelijke agenda's gekomen (soms zelfs ondanks de bezuinigingen); - netwerkontwikkeling bevordert (integrale) samenwerking waaruit nieuwe ideeën en projecten van de grond komen; - inzicht van weerskanten: gemeenten kennen het aanbod in de regio en de instellingen zijn beter op de hoogte van het regionale beleid. <p>Met uitzondering van de subregio's van de stadsregio Rotterdam is in elke RAS-regio een cultuurnetwerker actief. In alle regio's met cultuurnetwerkers wordt de provinciale website cultuurme.nu gevuld.</p>
amateurkunst	
<p>Minimaal één innovatief amateurkunstproject door de provinciale instellingen. Hierbij gaat het om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbeteren van de zichtbaarheid van amateurkunst; - ontstaan van nieuwe netwerken tussen de niet- en anders georganiseerde beoefenaars van amateurkunst; - aangaan van verbinden tussen amateur-, professionele kunst en andere maatschappelijke sectoren (bijvoorbeeld ouderenzorg). 	<p>Deze doelstelling is behaald: hieraan voldoet onder meer het project 50pk van Kunstgebouw, in het kader waarvan kunstenaars worden ontwikkeld voor bewoners van zorginstellingen (verzorgings- en verpleeghuizen) in samenwerking met kunstinstellingen. In 2010 was er speciale aandacht voor dans en beweging, door middel van dansvoorstellingen en workshops beweging, waarbij activiteitenbegeleiders samenwerkten met dansdocenten.</p>
<p>Minimaal drie provinciale projecten en zo veel mogelijk jaarlijkse regionale projecten die de verbinding tussen binnen- en buitenschoolse kunst en cultuur versterken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - waarin binnenschoolse en buitenschoolse activiteiten met elkaar worden verbonden; - en waarin er sprake is van inzet van professionele en/of amateurkunstenaar; - of waarbij sprake is van talentontwikkeling door middel van samen- en wisselwerking tussen amateurs en professionals. 	<p>Deze doelstelling is behaald: drie projecten van de provinciale instellingen op het gebied van amateurkunst kennen zowel een binnen- en een buitenschoolse component, namelijk 'Jan Steenstraat 1' van jeugdtheaterhuis, 'highschool music competition' van de Zuid-Hollandse Popunie en 'My Stage' van Kunstgebouw (onveranderd ten opzichte van 2009). Deze drie projecten zijn gericht op talentontwikkeling, waarbij professionele kunstenaars worden ingezet, met name om workshops te geven. Op basis van de ingevulde verantwoordingsformulieren kan geen uitspraak worden gedaan over het aantal projecten met een binnen- en een buitenschoolse component. Wel duidelijk dat er een aantal projecten is met dit kenmerk is, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - passieconcert in Drechtsteden met lessen poëzie op school, concert en uitslag van de dichtwedstrijd in Antoniuskerk in Dordrecht - het project Midden-Delfland laat zich zien met workshops op scholen en presentaties op drie buitenlocaties aan het water (als verbindend landschapselement tussen de dorpen van Midden-Delfland) en op de bouwlocatie van het nieuwe gemeentehuis (bij het slaan van de eerste paal). - Buitenschools muziekonderwijs en educatieve muziekprojecten op school in Albrandswaard en Barendrecht.

doelstellingen 2010-2011	behaald
<p>Jaarlijks minimaal acht regionale en/of provinciale amateurkunstprojecten die voldoen aan de subsidieregeling maatschappelijke participatie, gericht op innovatie.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: in het inhoudelijk verantwoordingsformulier is gevraagd wat kenmerken van projecten zijn, gerelateerd aan de criteria van de subsidieregeling maatschappelijke participatie. Zoals uit tabel 2 in hoofdstuk 2 blijkt, richten de regio's zich vooral op versterking van de (actieve) cultuurcomponent vrijetijdseconomie, versterking van de interdisciplinaire samenwerking, versterking sociale cohesie en levering van begrip tussen culturen en groepen in de samenleving. Net als in 2009 is bij sommige projecten sprake van innovatie en bij andere juist meer van verankering door het voortzetten van eerder opgestarte projecten.</p>
cultuureducatie	
<p>Het leggen van verbanden tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. Jaarlijks ontwikkeling van minimaal twee projecten door provinciale instellingen of samenwerkende gemeenten voor het onderwijs die de verbinding leggen tussen binnen- en buitenschools leren.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: het betreft in vrijwel alle gevallen projecten met een amateurkunstcomponent. Zie voor resultaten onder 'amateurkunst'. Zo kent het project 'Jan Steenstraat 1' van Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland zowel een binnen- als een buitenschoolse component.</p>
<p>Minimaal twee nieuwe innovatieve provinciale cultuureducatieve projecten waarvan een in het kader van de provinciale themajaren. Voorwaarde hiervoor is dat de projecten verankerd moeten kunnen worden in het onderwijs en dat er samenwerking is met andere partners.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: de twee nieuwe projecten in 2010 zijn Soundspheres van Kunstgebouw en de activiteiten van ProBiblio in het kader van het themajaar 'Leve de vaarwegen en waterlinies!'. Het project Soundspheres kan verankerd worden in het onderwijs. In het kader van het project is samengewerkt met geluidskunstenaars.</p>
volkscultuur	
<p>Verdere uitbreiding en inbedding van het begrip volkscultuur in regionale plannen van samenwerkende gemeenten en innovatieprojecten van de provinciale cultuurinstellingen.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: negen van de elf (sub)regio's schenken in het kader van de RAS aandacht aan volkscultuur, vier van de zes provinciale cultuurinstellingen schenken in het kader van de innovatiegelden aandacht aan volkscultuur. In 2011 is apart onderzoek gedaan naar innovatieve projecten volkscultuur. In de projecten staat met name actieve participatie en de herkenbaarheid van de eigen plek/eigen identiteit centraal.</p>

5.3 Conclusies doorsnijdende thema's

In tabel 13 wordt een overzicht gegeven van de resultaten per doorsnijdend thema.

Tabel 13 Overzicht doelstellingen en resultaten per doorsnijdend thema

thema	resultaten
<p>Diversiteit: de provincie zet niet alleen in op diversiteit van herkomst, maar ook op diversiteit in leeftijd en economische draagkracht. Verder is in Zuid-Holland een groot verschil tussen het stedelijke en landelijke gebied zichtbaar. Diversiteit moet daarom een integraal onderdeel worden van alle provinciale cultuurinstellingen.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: net als in 2009 is met de uitvoering van projecten een aantal specifieke doelgroepen bereikt, zoals mensen met een verstandelijke beperking en jongeren uit gezinnen met een laag inkomen. Daarnaast worden mensen uit diverse leeftijdscategorieën bereikt. Er zijn projecten speciaal gericht op basisschoolleerlingen, jongeren van 12 tot 25 jaar, maar ook voor 55-plussers wordt het nodige georganiseerd. Naast projecten voor een breed publiek hebben regio's projecten uitgevoerd om specifieke doelgroepen te bereiken.</p>
<p>Vernieuwing: het innovatiebudget van de middelen cultuurparticipatie wordt zo veel mogelijk gericht op de vraag van gemeenten. Deze vraag wordt in eerste instantie aangewakkerd door een provinciale menukaart met projecten die voor gemeenten interessant kunnen zijn. De innovatieplannen van de instellingen worden beoordeeld op hun verRASbaarheid, oftewel de mate waarin verankering via de regionale meerjarenplannen mogelijk is.</p>	<p>Deze doelstelling is behaald: twaalf van de zeventien projecten van de provinciale cultuurinstellingen zijn onderdeel van de provinciale Cultuurwaaier. Deze Cultuurwaaier kan gebruikt worden als leidraad voor activiteiten die RAS-regio's met de instellingen zouden kunnen ontplooiën. Daarnaast wordt het project My Stage van Kunstgebouw in de Hoeksche Waard in samenwerking met de regio uitgevoerd. In totaal is hierdoor 76% van de projecten van de provinciale cultuurinstellingen in de RAS geplaatst (tegenover 63% in 2009). Minimaal zes projecten van de provinciale ondersteuningsinstellingen (ongeveer 35%) zijn ontwikkeld op basis van een vraag uit het veld. Een deel van de gegevens van de provinciale cultuurinstellingen ontbreekt echter, waardoor het aantal vraaggerichte projecten en projecten dat in samenwerking met de regio's wordt uitgevoerd (en daarmee verankerd in de regionale meerjarenplannen) waarschijnlijk hoger ligt. Het grootste aantal vernieuwende projecten is net als in 2009 uitgevoerd binnen de programmalijn volkscultuur.</p>
<p>Verankering: via de regionale plannen van samenwerken de gemeenten en het verstevigen en eenduidig maken van de netwerkstructuur voor cultuurparticipatie en -educatie.</p>	<p>Deze doelstelling is deels behaald: uit een aparte evaluatie in het voorjaar van 2011 blijkt, dat uitgebreide regionale samenwerking lastig blijft. Vaak blijft het bij lokale samenwerking of samenwerking op kleinere regionale schaal. Hoewel het proces van netwerkontwikkeling nog niet is afgerond kunnen veel regio's al wel aangeven wat de netwerkontwikkeling tot nu toe heeft bijgedragen. De volgende elementen zijn genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cultuur is hoger op gemeentelijke agenda's gekomen (soms zelfs ondanks de bezuinigingen); - de netwerkontwikkeling bevordert (integrale) samenwerking waardoor nieuwe ideeën ontstaan en projecten van de grond komen; - inzicht van weerskanten: gemeenten kennen het aanbod in de regio en de instellingen zijn beter op de hoogte van het regionale beleid.

Literatuur

Essen AM van, Ligvoet-Janssen MGA. Netwerken in ontwikkeling. Inventarisatie van de netwerkontwikkeling cultuur in de Zuid-Hollandse RAS-regio's. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.

Heide W van der, Ligvoet-Janssen MGA. Monitor Cultuurparticipatie. Eerste meting over 2009. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.

Provincie Zuid-Holland. Mooi Meedoen! Programma Cultuurparticipatie Zuid-Holland 2009-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2008.

Provincie Zuid-Holland. Uitvoeringsplan Netwerkstructuur Cultuurparticipatie en Cultuurmenu Zuid-Holland 2010-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2009a.

Provincie Zuid-Holland. Verrassende ideeën. Een waaier vol inspiratie 2009-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2009b.

Bijlage 1

Provinciaal beleidskader

Algemene doelstellingen

Met het Programma Cultuurparticipatie geeft de provincie Zuid-Holland invulling aan haar ambities voor cultuurparticipatie (provincie Zuid-Holland 2008). Het programma is een uitwerking van de bestuurlijke afspraken tussen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Net als in het landelijke programma worden drie programmalijnen onderscheiden, te weten:

- Amateurkunst: het actief beoefenen van kunst, uit passie, liefhebberij en/of engagement zonder daarmee primair in het levensonderhoud te willen voorzien.
- Cultuureducatie: de verzamelnaam voor kunst-, erfgoed- en media-educatie. Cultuureducatie is leren over, door en met cultuur. Daaronder valt ook het leren beoordelen, genieten en zelf beoefenen van kunst, binnen- en buitenschools.
- Volkscultuur: de cultuur en kunst van het dagelijkse leven, immaterieel erfgoed.

In aansluiting op de landelijke doelstellingen, luidt de doelstelling van de provincie Zuid-Holland als volgt: de provincie wil bereiken dat elke inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking komt met kunst, media en cultureel erfgoed.

Binnen de programmalijnen zijn er drie doorsnijdende thema's:

- Diversiteit: de provincie zet niet alleen in op diversiteit van herkomst, maar ook op diversiteit in leeftijd en economische draagkracht. Verder is in Zuid-Holland een groot verschil tussen het stedelijke en landelijke gebied zichtbaar. Diversiteit moet daarom een integraal onderdeel worden van alle provinciale cultuurinstellingen.
- Vernieuwing: het innovatiebudget van het Programma Cultuurparticipatie wordt zo veel mogelijk gericht op de vraag van gemeenten. Deze vraag wordt in eerste instantie aangewakkerd door de RAS-Cultuurwaaier met projecten die voor gemeenten interessant kunnen zijn. De innovatieplannen van de instellingen worden beoordeeld op hun verRASbaarheid, oftewel de mate waarin verankering via de regionale meerjarenplannen mogelijk is.
- Verankering: via de regionale plannen van samenwerkende gemeenten en het verstevigen en eenduidig maken van de netwerkstructuur voor cultuureducatie (later uit te breiden met amateurkunst en volkscultuur).

De provincie wil specifiek inzetten op drie speerpunten:

- 1 Actieve participatie door innovatie (vooral bij amateurkunst en volkscultuur).
- 2 Doelgroep jeugd (cultuureducatie).
- 3 Verankering door regionale netwerkontwikkeling (cultuureducatie).

Op basis van deze speerpunten heeft de provincie de volgende algemene prestatiedoelen geformuleerd:

- In 2012 zijn acht regionale meerjarenplannen cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten ontwikkeld. Hierin ligt de nadruk op het stimuleren van actieve participatie en regionale identiteit. Deze meerjarenplannen moeten zorgen voor een goede spreiding van kunst en cultuur (geografisch en over doelgroepen).
- 75% van de innovatieve projecten 'Cultuurparticipatie' van provinciale cultuurinstellingen worden na ontwikkeling op de RAS geplaatst. De provinciale instellingen cultuur zijn toegerust om flexibel in te spelen op vragen van samenwerkende gemeenten en het maatschappelijk middenveld (met name onderwijs) op het gebied van innovatie, ontwikkeling, kennisoverdracht en on-

dersteuning. 60% van de projecten binnen het innovatiebudget is op aanvraag van gemeenten/maatschappelijk middenveld ontwikkeld.

- Voor acht regio's is een eenduidige netwerkstructuur ontwikkeld en geïmplementeerd voor vragers en aanbieders op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie.
- In 2012 is er een provinciebreed Cultuurmenu ontwikkeld voor alle leerlingen, in zowel het primair- als het voortgezet onderwijs. Daarbij wordt het provinciaal basisaanbod zo veel mogelijk ingepast in het aanwezige lokale en regionale aanbod.

Prestatiedoelen per programmalijn

Per programmalijn zijn de algemene prestatiedoelen en de doorsnijdende thema's uitgewerkt in de prestatiedoelen. Deze doelen worden hieronder beschreven.

Amateurkunst

De volgende prestatiedoelen zijn gesteld:

- Ontwikkeling van jaarlijks ten minste één innovatief amateurkunstproject door de provinciale instellingen. Hierbij gaat het om:
 - verbeteren van de zichtbaarheid van amateurkunst;
 - ontstaan van nieuwe netwerken tussen de niet- en anders georganiseerde beoefenaars van amateurkunst;
 - aangaan van verbinden tussen amateurkunst, professionele kunst en andere maatschappelijke sectoren (bijvoorbeeld ouderenzorg).
- Ontwikkeling van jaarlijks ten minste drie provinciale projecten en zo veel mogelijk jaarlijkse regionale projecten die de verbinding tussen binnen- en buitenschoolse kunst en cultuur versterken. Hierbij gaat het om projecten:
 - waarin binnen- en buitenschoolse activiteiten met elkaar worden verbonden;
 - en waarin sprake is van inzet van professionele en/of amateurkunstenaars;
 - of waarbij sprake is van talentontwikkeling door middel van samenwerking en wisselwerking tussen amateurs en professionals.
- Jaarlijks minimaal acht regionale en/of provinciale amateurkunstprojecten die voldoen aan de subsidieregeling maatschappelijke participatie, gericht op innovatie. Projecten van provinciale instellingen worden na de ontwikkelfase opgenomen in de regionale programma's.

Cultuureducatie

De volgende prestatiedoelen zijn gesteld:

- Het realiseren van een vraaggericht en gestructureerd aanbod aan cultuureducatie voor alle scholen in Zuid-Holland in 2012, waarbij de deelname van scholen primair onderwijs aan (onderdelen van) het Cultuurmenu is gestegen van 60 naar 70% en de deelname van scholen voortgezet onderwijs is gestegen van 10 naar 30%.
- Aanstelling van een cultuurnetwerker op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie in elke RAS-regio. Waar mogelijk zijn de netwerken eind 2012 gestroomlijnd en versterkt, zodat een zo dekkend mogelijk netwerk voor cultuurparticipatie en -educatie (primair en voortgezet onderwijs) is ontstaan.
- Ontwikkeling en vaststelling van een uitvoeringsplan 2009-2012 voor de onderdelen Cultuurmenu en Netwerkontwikkeling op basis waarvan met alle regio's en provinciale instellingen afspraken worden gemaakt.
- Jaarlijkse ontwikkeling van minimaal twee projecten door provinciale instellingen of samenwerkende gemeenten voor het onderwijs die de verbinding leggen tussen binnen- en buitenschools leren.

- Jaarlijks minimaal twee nieuwe innovatieve provinciale cultuureducatieve projecten waarvan één in het kader van de provinciale themajaren. Voorwaarden zijn, dat de projecten verankerd moeten kunnen worden in het onderwijs en dat er samenwerking is met andere partners.

Volkscultuur

De volgende prestatiedoelen zijn gesteld:

- Diversiteit en bewustwording van het immaterieel erfgoed in Zuid-Holland wordt onderdeel van de activiteiten van alle provinciale instellingen cultuur. Hierbij gaat het om activiteiten gericht op vergroting van de kennis van het Zuid-Hollands immaterieel erfgoed en de kennis van culturen binnen Zuid-Holland.
- Via innovatieve provinciale en regionale projecten volkscultuur worden dynamische dialogen opgestart in Zuid-Holland, waarbij herkenbaarheid van de eigen plek en speelse vormen centraal staan. Bij de eigen plek kan het gaan om de streek, woonplaats, wijk/buurt, school/instelling waar iemand verblijft of een virtuele omgeving, zoals communities op internet.

Instrumentarium

Voor de realisatie van de algemene doelstellingen en de doelstellingen per programmalijn, wordt het volgende instrumentarium ingezet:

- 1 Meerjarenprogramma's cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur via de RAS.
- 2 Provinciale innovatieve projecten cultuurparticipatie door de provinciale cultuurinstellingen op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie, volkscultuur en de provinciale themajaren.
- 3 Aparte middelen voor netwerkontwikkeling cultuurparticipatie en -educatie, op basis van de uitkomsten van het onderzoek van Berenschot eind 2008.
- 4 Autonome middelen cultuureducatie voor de ontwikkeling van een integraal provinciaal Cultuurmenu, een basisaanbod cultuureducatie voor primair en voortgezet onderwijs.

In deze monitor wordt alleen ingegaan op de realisatie van prestaties die bereikt zijn met de instrumenten 1 en 2 van Programma Cultuurparticipatie. De resultaten van de inzet van middelen voor netwerkontwikkeling en de ontwikkeling van een Cultuurmenu blijven in deze rapportage buiten beschouwing.

Bijlage 2

Indeling regio's

Tabel 1 Overzicht gebruikte afkortingen (sub)regio's

av	alblasserwaard-vijfheerenlanden
ab	albrandswaard-barendrecht (subregio stadsregio rotterdam)
ckij	capelle aan den ijssel-krimpen aan den ijssel (subregio stadsregio rotterdam)
ds	drechtsteden
go	goeree-overflakkee
hl	stadsgewest haaglanden, gemeente westland en midden-delfland
hw	hoeksche waard
hr	holland rijmland
mh	midden-holland
nwn	nieuwe waterweg noord (schiedam-vlaardingeng-maassluis, subregio stadsregio rotterdam)
vp	voorne putten

In figuur 1 wordt de regio-indeling weergegeven. De subregio's AB, CKIJ, NWN en VP behoren tot de RAS stadsregio Rotterdam.

Figuur 1 Indeling RAS-regio's

